

LU OPEN MINDED

Digitālā bērnība: padomi digitālās paaudzes audzināšanā

Prof. Zanda Rubene

4. lekcija

Digitālās bērnības izaicinājumi vecākiem un pedagogiem

Bērna tēli audzināšanas kontekstā

Mazais mežonis (Emile Durkheim;
1858.-1917.)

Nevainīgā radība (Talcott Parsons;
1902.-1979.)

Aktīvais mazais cilvēks (George Herbert
Mead; 1863.-1931.)

Rīcībspējīgais bērns (Jen Qvortrup)

Bērns kā mazais mežonis

- Bērna raksturojums: asociāls, nekulturāls, nepatstāvīgs, pārmērīgs, nesavaldīgs;
- Pieaugušā vajadzības audzināšanas centrā;
- Bērnam nepieciešama sociāla disciplinēšana, dabas doto spēju ierobežošana, lai padarītu viņu par kultūras būtni;
- Bērns dabiskajā stāvoklī tiek uzskatīts par apdraudējumu sabiedrības kārtībai;
- Sodi ir nepieciešami.

Bērns kā nevainīgā radība

- Bērna raksturojums: nesabojāts, naivs, nezinošs, paklausīgs, piemīt dabiska vēlme pakļauties/ paklausīt;
- Pieaugušā vajadzības audzināšanas centrā;
- Bērnam nepieciešamas rūpes un aizsardzība;
- Bērns ir atkarīgs un pakļaujas pieaugušo izvirzītajām prasībām, sabiedrībai ir par viņu jā rūpējas;
- Sodi nav raksturīgi, drīzāk kontrole un pāraprūpe.

Bērns kā aktīvais mazais cilvēks

- Bērna raksturojums: aktīvs, darbīgs, ziņkārīgs, sabiedrīks, bet neapzinīgs, nesaprātīgs;
- Akcentēta bērna vērtība pieaugušo sabiedrībā, tomēr pieaugušie ir audzināšanas procesa režisori;
- Aktīvs bērnu vidū, pret pieaugušajiem – paklausīgs;
- Nepieciešams attīstīt bērna potenciālu, īstenošanai dzīvē tad, kad viņš būs pieaudzis – tagad vēl jāklausa;
- Sodi ir pieļaujami, ja bērns pārkāpj pieaugušo izvirzītos noteikumus.

Bērns kā sociāli rīcībspējīgs cilvēks

- Bērna raksturojums: kompetents, aktīvs, patstāvīgs, cienījams;
- Bērncentrēta sabiedrība – bērns kā būtne ar savām tiesībām;
- Bērnu un pieaugušo līdzvērtīga sadarbība, varas attiecības tiek sabalansēti sadalītas starp pieaugušajiem un bērnu, neproducējot visatļautību, normu un noteikumu izzišanu bērnu dzīvē;
- Sodi nav leģitīmi – mēs taču nesodām pieaugušus cilvēkus, un bērns ir CILVĒKS.

Problēma

- Rīcībspējīga bērna tēls, kurš tiek konstruēts bērncentrētā sabiedrībā, izjauc tradicionālās varas attiecības, neatbilst pieaugušo gaidām attiecībā pret bērna vietu sociālajā hierarhijā.
- Veidojas pretruna starp tradicionālo bērnības izpratni un digitālajā kultūrā augoša bērna (paš)vērtības izjūtas pieaugumu izraisa izaicinājumus mūsdienu audzināšanai ģimenē un skolā.

Digitālās bērnības radītie izaicinājumi

- Mediju pratība tiek nosaukta par vienu no mūsdienu cilvēka sociālās rīcībspējas nozīmīgākajiem indikatoriem.
- Ņemot vērā to, ka gadsimtiem ilgi pieaugušie ir bijuši bērnu kultūras veidotāji, digitālās realitātes radītie izaicinājumi pieaugušajiem bieži liek izjust bezspēcību un savas autoritātes mazināšanos – digitālās plaissas veidošanās.
- Runa ir par jaunas mācīšanās kultūras veidošanos, kas mazinātu plaisu gan starp akadēmiskajām zināšanām un aktuālajām sabiedrības vajadzībām, gan starp paaudzēm.
- Akcents pētīt nevis mediju iedarbību uz bērnu, bet gan – bērnu kā aktīvu subjektu realitātes konstruēšanā komunikācijā ar sociālo un materiālo vidi.

Digitalizācijas plaisas izraisītie riski

- Bērna ikdienas domestikācija jeb izolēšanās medijcentrētā mājoklī, kas ir izraisījusi «iekštelpu» bērna (indoor child) un arī pieaugušā fenomena veidošanos sabiedrībā.
- Nekontrolētas mediju lietošanas izraisīta sociālo prasmju mazināšanās – simulētās nevis reālās pieredzes veidošanās; un rīcībspējas mazināšanās, funkcionālais analfabētisms.
- Mūsdienu bērni un jaunieši ir uz savām tiesībām orientēti, apmāti ir slavu un popularitāti un tieksmi izrādīties.
- Trīs reizes augstāki narcisma rādītāji nekā cilvēkiem, kuri šobrīd ir 65 gadus veci – sociālo vērtību mazināšanās.

Digitālās paaudzes priekšrocības

- Digitālās paaudzes kultūru raksturo trīs būtiskas pazīmes: tehnoloģiju lietošana, augstas prasības pret sevi un citiem, kā arī atvērtība domāšanā, kas izpaužas kā drosmē stāties pretī izaicinājumiem un gatavība pieņemt pārmaiņas.
- Iemesli, kas ļauj bērniem un jauniešiem veiksmīgi iekļauties pārmaiņu sabiedrībā: pašpārliecināti, izvirza augstākus mērķus, runā dažādās valodās, lieto plaša spektra tehnoloģijas, turklāt gan pieprasa jaunus mācīšanas paņēmienus, gan arī paši izmanto jaunus mācīšanās rīkus.

Paldies!

studijas@openminded.lv